

Бајка представља најлепши облик усмене прозне књижевности. По постанку је веома стара, настала је у најраније доба човековог постанка, али касније се није угасила, већ се још више развила и обогатила. У бајкама има много фантастике, много је сцена и ликова које је створила слободна и разиграна човекова машта. Притиснути различитим природним, елементарним непогодама, а касније и друштвеним невољама, људи су маштали о срећном животу и те снове прекрили уметничким велом бајке. Такву тежњу изражавају и чаробни штап, и летећи ћилим, и Аладинова лампа, и чизме од седам миља, као и ликови сиромашних младића, који седају на царски престо, и мудрих, вредних сиротица, које постају царице...

Порекло бајки

Неке бајке чувају елементе дубоке прошлости и трагове паганског друштва и паганских схватања и обичаја, још из прехришћанског времена, док неке бајке познају мотиве из ближе прошлости. У многим бајкама присутни су мотиви и фантастична бића и симболи из праисторије (змајеви, виле, канибализам, животиње које говоре...), у неким бајкама су старогрчки мотиви (оковани херој, демони, ватра као знак божанске моћи...), док код других срећемо хришћанске симболе: крст, вера у бога, црква, литургија. Све ово указује на различиту старост, на различито време настанка настанка појединих бајки, односно стварања или преузимања појединих митова који се јављају у нашим и у свим бајкама света. Вук Караџић, као и велики број лингвиста, истицали су да су поједине српске бајке старе и више хиљада година.

Српске народне бајке

У српској народној књижевности, приказани су друштвени односи, животна мудрост, колективно искуство народа, породични живот... Српску усмену књижевност уопште карактерише велики утицај разних култура: словенска предања, панононско наслеђе, старобалканске културе, елементи хришћанства, ислама и приморске културе. Бајке и приче преносиле су се усмено са колена на колено, из генерације на генерацију. Тек са Вуком Караџићем почиње систематско скупљање и објављивање народне усмене књижевности.

1821. године, у Бечу, Вук Караџић је објавио књигу „Народне српске приповијетке“. Књига је садржала дванаест приповедака. 1853. Вук, такође у Бечу, издаје књигу са великим бројем бајки, прича легенди и анегдота, под називом „Српске народне приповијетке“, са посветом „славном нејемцу“ Јакову Гриму. Ова збирка сврстала је српску народну књижевност раме уз раме са великанима светске књижевности.

Вук Караџић је записивао бајке онако како их је чуо у народу, готово да није правио никакве интервенције, чак је и језик, који је понекад у њима био потпуно народски, остао онакав каквог га је чуо код приповедача, уз сву опширност казивања и сложену композицију коју је дао народни приповедач. Српске народне бајке у редакцији Вука Караџића спадају у изворне народне бајке, док су остали сакупљачи углавном у својим редакцијама пропустили текст народне приче кроз уметничку визуру и осавременили их.

Између осталих тако су поступали и браћа Грим (Вукови савременици), Шарл Перо, Пушкин ...

Српска народна бајка познаје и чува класичну композицију бајке, у њој је увек главни јунак младић или девојка, царев син или чешће човек из народа, који мора да реши неки тежак задатак који нису могли да реше његови претходници. Јунак бајке је најчешће „оспоравана личност“ тј. лице од кога се не очекује извршење подвига, или то лице треба да оствари велики подвиг како би уверило средину из које потиче да је способно, храбро или довитљиво. Да би решио задатак који му је постављен јунак мора да савлада фантастична бића која се јављају у бајкама као активни јунаци, а која поседују натприродне моћи и чудотворна знања. То су најчешће виле, вештице, чаробњаци, дивови, патуљци, мудри старци ... Нека од ових бића су симболи добра, нека су симболи зла. Савлађивањем фантастичних бића главни јунак не постиже циљ, он на крају мора савладати непријатељски расположене људе из реалног света, који незаслужено желе да се домогну награде.

Народни приповедач у бајци препознаје добро и зло као и у реалном животу. Јунак помоћ добрих ликова мора да заслужи својом храброшћу, добротом и мудрошћу, док га зло силе ометају без разлога јер су зло. Фантастични помагачи и противници, који се ангажују на страни јунака, или против њега, углавном постоје у свим бајкама света.

Фантастични помагачи, добра бића у српским народним бајкама су: добре виле, добре бабе, мудри старци, лепе девојке, чаробне животиње – лисице, рибе, вукови, крилати коњи, чаробно оружје, анђели, свеци...

Фантастичне зло силе и средства су: змајеви, демони, аждаје, чаробне животиње, змије, вештице, вампири, вукодлаци, зло бабе, зло свекрве, ђаволи, зачарано пиће...